

SOCIALINĖS ANTROPOLOGIJOS IR ETNOLOGIJOS STUDIJOS

LIETUVOS

9(18)

2009

ETNOLOGIJA

LITHUANIAN ETHNOLOGY

STUDIES IN SOCIAL ANTHROPOLOGY AND ETHNOLOGY

ALTERNATYVI MODERNYBĖ:

TRADICIJA, IDENTITETAS IR DISKURSAS

Sudarytojas VYTIS ČIUBRINSKAS

ALTERNATIVE MODERNITIES:

TRADITION, IDENTITY AND DISCOURSE

Edited by VYTIS ČIUBRINSKAS

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

VILNIUS 2010

REDAKCINĖ KOLEGIJA

Vytis Čiubrinskas (vyriausiasis redaktorius)
Vytauto Didžiojo universitetas

Auksuolė Čepaitienė
Lietuvos istorijos institutas

Jonathan Friedman
*École des Hautes Études en Sciences Sociales
Kalifornijos universitetas, San Diegas*

Orvar Löfgren
Lundo universitetas

Jonas Mardosa
Vilniaus pedagoginis universitetas

Žilvytis Šaknys
Lietuvos istorijos institutas

REDAKCINĖS KOLEGIJOS
SEKRETORĖ

Danguolė Svidinskaitė
Lietuvos istorijos institutas

Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos – etnologijos ir socialinės/kultūrinės antropologijos mokslo žurnalas, nuo 2001 m. leidžiamas vietoj tęstinio monografijų ir studijų leidinio „Lietuvos etnologija“. Jame spausdinami moksliniai straipsniai, konferencijų pranešimai, knygų recenzijos ir apžvalgos, kurių temos pirmiausia apima Lietuvą ir Vidurio/Rytų Europą. Žurnalas siekia pristatyti mokslo aktualijas ir skatinti teorines bei metodines diskusijas. Tekstai skelbiami lietuvių arba anglų kalba.

Redakcijos adresas:
Lietuvos istorijos institutas
Kražių g. 5
LT-01108 Vilnius

Tel.: + 370 5 262 9410
Faks: + 370 5 261 1433
El. paštas: etnolog@istorija.lt
v.ciubrinskas@smf.vdu.lt

Žurnalas registruotas:
European Reference Index for the Humanities (ERIH)
EBSCO Publishing: Academic Search Complete, Humanities International Complete,
SocINDEX with Full Text
Modern Language Association (MLA) International Bibliography

TURINYS / CONTENTS

<i>Pratarmė (Vytyis Čiubrinskas)</i>	5
<i>Foreword (Vytyis Čiubrinskas)</i>	7

Straipsniai / Articles

Vytyis Čiubrinskas

Įvadas į <i>alternatyvios modernybės</i> studijas. Permažstant socialinę kultūrinę kaitą: tradicija, identitetas ir diskursas	9
Introduction. Alternative Modernities: Tradition, Identity and Discourse. Summary	18

Jonathan D. Hill

The Politics of Indigenous Identities in South America, 1989–1998	23
Čiabuvių tapatumų politika Pietų Amerikoje, 1989–1998. Santrauka	52

David Sutton

Between Memory and Modernity: Moral Temporalities in Kalymnos, Greece	55
Tarp atminties ir modernybės: moralinis laiko tėkmės supratimas Graikijos Kalimno saloje. Santrauka	75

Ingo W. Schröder

Against 'Identity': Exploring Alternative Approaches to the Study of the Politics of Local Culture	77
Prieš „tapatybę“: ieškant alternatyvių būdų tyrinėti vietos kultūros politiką. Santrauka	91

Neringa Klumbytė

Post-Socialist Sensations: Nostalgia, the Self, and Alterity in Lithuania	93
Posovietinės jausenos: nostalgija, savastis ir marginalizacija Lietuvoje. Santrauka	114

Aet Annist

Outsourcing Culture: Establishing Heritage Hegemony by Funding Cultural Life in South Eastern Estonia	117
Įsigyjant kultūrą: paveldo hegemonijos sukūrimas finansuojant kultūrinį gyvenimą pietryčių Estijoje. Santrauka	137

Romualdas Apanavičius

Etnologijos studijos Lietuvoje 1927–2005 metais	139
Studies in Ethnology in Lithuania in 1927–2005. Summary	165

Recenzijos ir apžvalgos / Reviews

Rasa Paukštytė-Šaknienė, Vida Savoniakaitė, Žilvytis Šaknys, Irma Šidiškienė. Lietuvos kultūra: Aukštaitijos papročiai. Šaknys Ž. (sud.) (<i>Rasa Račiūnaitė-Paužuolienė</i>)	165
Vytis Čiubrinskas. Socialinės ir kultūrinės antropologijos teorijos (<i>Auksuolė Čepaitienė</i>)	169
Representations on the Margins of Europe: Politics and Identities in the Baltic and South Caucasian States. Darieva T. and Kaschuba W. (eds.) (<i>Ingo W. Schröder</i>)	173
Darius Staliūnas. Savas ar svetimas paveldas? 1863–1864 m. sukilimas kaip lietuvių atminties vieta (<i>Rasa Čepaitienė</i>)	175

Konferencijos / Conferences

10-oji EASA konferencija Slovėnijoje (<i>Auksuolė Čepaitienė, Vytis Čiubrinskas</i>)	179
Konferencija „Etninės kultūros tradicijų tęstinumas ir iššūkiai šiuolaikinėje visuomenėje“ (<i>Andželika Lapinskienė, Kęstutis Meškys</i>)	184

Sukaktys

Lietuviškosios tautotyros profesionalui Jonui Baliui – 100 metų (<i>Vytis Čiubrinskas</i>)	187
Vitaliui Morkūnui – 80 (<i>Žilvytis Šaknys</i>)	189

In Memoriam

Rita Marija Pilkaitė-Butvilienė (<i>Irena Regina Merkienė</i>)	191
--	-----

VITALIUI MORKŪNUI – 80

Vitalis Morkūnas gimė 1929 m. lapkričio 1 d. Vilkaviškyje. Tėvelis buvo kariškis, tarnavo ketvirtajame artilerijos pulke. Tad būsimasis etnologas įvairių pakopų mokyklas lankė Plungėje, Vilniuje, Kaune. Augdamas kareiviškoje aplinkoje jis norėjo pasirinkti karininko kelią. Deja, hitlerinė ir ypač sovietinės okupacijos šiai svajonei išsipildyti neleido. Tėvui teko slapstytis, biografijos faktus teko slėpti ir visai Morkūnų šeimai. Jubilias studijavo Kūno kultūros institute, vėliau pasirinko geografijos studijas Vilniaus pedagoginiame universitete, kurį 1956 m. baigė. Gabus jaunuolis buvo pakviestas į geografijos aspirantūrą Vilnius universitete. Tačiau likimas lėmė tapti etnologu. Per trejus metus jis baigė Lietuvos MA Istorijos instituto aspirantūrą.

1968 m. lapkričio 22 d. Istorijos institute (dabar Lietuvos istorijos institutas) apgynė istorijos mokslų kandidato (1993 m. nostrifikuota kaip daktaro) disertaciją „Žemės ūkio darbininkų buitis Lietuvoje 1919–1940 metais“. Stebina disertacijos apimtis. Per trejus metus 120 vietovių jis

surinko medžiagą iš 602 žinių pateikėjų, apibendrino duomenis ir pateikė beveik 400 puslapių apimties disertaciją. Stebina jauno etnologo drąsa. Disertacijos iliustracijose matome kaip grafaite išsipusčiusias pusmerges, mergas ir netgi komentaruose teko aiškinti, kur pavaizduotas berno pareigas atliekantis samdinys, o kur – pats šeimnininkas. Nors oficialaus pirmojo oponento Vasilijaus Kirilovičiaus Bondarčiko vertinimas buvo neigiamas, neva darbas parašytas nesiremiant marksistine metodologija, talentingai parašyta disertacija buvo apginta.

Nuo 1968 m. iki 1970 m. jubilias – Lietuvos istorijos instituto mokslinis bendradarbis. Nuo 1971 m. iki 1989 m. jis buvo šio instituto Etnografijos (dabar Etnologijos) skyriaus vedėjas. Vis dėlto tik po devynių metų jam disertaciją pavyko paversti atskira knyga (Morkūnas V. 1977. *Nuo tamsos iki tamsos (žemės ūkio darbininkų buitis Lietuvoje 1919–1940 m.)*. Vilnius: Mokslas. 202 p.). Nors ir kupiūruota, ji iki šių dienų yra vienas iškilusių Lietuvos etnologijos darbų. Joje visapusiškai

išnagrinėtas tarpukario žemės ūkio vaiko, paauglio ir suaugusiųjų amžiaus samdinių gyvenimas. Daug dėmesio skiriama jų sanitarijai ir higienai, maistui, drabužiams, darbo dienai, laisvalaikiui ir kultūriniam gyvenimui. Itin daug dėmesio skirta samdinių gyvenimo regioniniams savitumams. Iki šių dienų šia knyga plačiai remiamasi etnologų darbuose, ji tebėra išsamiausia samdinių kultūros studija Baltijos šalyse.

Taip pat jubilato mokslinių interesų sritis buvo ir žvejybos tema. Deja, etnologo svajonė ją išplėtoti ir publikuoti didesnių darbų neišsipildė, tačiau vertingų regioninių straipsnių publikuota. Sukaupta gausi medžiaga žvejybos tema, kuria naudojosi kiti tyrinėtojai. Daug triūso įdėta stengiantis parengti etnografines anketas ir koordinuoti jų platinimą. Pagal jas buvo sukaupta dešimtys, tūkstančiai lapų etnografinės medžiagos įvairiomis temomis ne tik Istorijos institute, bet ir muziejuose, kitose kultūros įstaigose ir mokyklose. Taip pat jis buvo ir „Kraštotyros“ tęstinio leidinio redkolegijos narys.

Publikuota darbų etnologijos istorijos, etninės istorijos temomis. Vitalis Morkūnas daugelio mokslinių straipsnių autorius, leidinių sudarytojas, atsakingasis redaktorius (tęstinių leidinių „Archeologiniai ir etnografiniai tyrinėjimai Lietuvoje“, „Etnografiniai tyrinėjimai Lietuvoje“, „Iš lietuvių kultūros istorijos“ ir kt.), aktyviai dalyvavo rengiant enciklopedijas. Jubilatas glaudžiai bendradarbiavo su Latvijos etno-

logais, parengė bendrų studijų apie etnografinių regionų formavimosi problemas. Iš šio pobūdžio darbų reikėtų paminėti kartu su Saulvedžiu Cimermaniu parengtą didelę studiją *Istorinės-etnografinės sritys Latvijoje ir Lietuvoje XX a. antrojoje pusėje* (Cimermanis S. J., Morkūnas V. I. 1980. *Ob istoriko-etnografičeskich oblastjach v Latviji i Litve vo vtoroj polovine XIX v.*, Cimermanis S. ir kt. (red.). *Etnografičeskije i lingvističeskije aspekti etničeskoj istoriji baltskich narodov*: 9–45. Riga: Zinatne (rusų kalba)). V. Morkūnas buvo abiejų Pabaltijo istorinių etnografinių atlasų redkolegijos narys. Ypač daug dėmesio skirta pirmajam žemdirbystės tomui, leistam Vilniuje (rusų kalba, 1985 m.). Kaip šeimininkui jam teko daugiau rūpesčių negu kitiems leidinio redkolegijos nariams. Reikėjo lankyti leidykloje ir kontroliuoti, kad darbas būtų atliktas tinkamai. Latviams antrąjį, drabužiams skirtą tomą parengti spaudai jau buvo lengviau, jie turėjo pavyzdį.

Darbe Vitalis Morkūnas buvo visada pasitempęs, korektiškas, greitai ir diplomatiškai mokėjo spręsti išskylančias mokslines problemas. Pasak jubilato, ateidamas vadovauti instituto etnologams, jis prisiėmė vadybininko pareigas, siekdamas, kad sparčiau kiltų mokslo lygis. Savo tikslą jis pasiekė. Kita vertus, net ir daugelį metų dirbęs daug energijos, jėgų ir laiko pareikalavusį skyriaus vadovo darbą Lietuvai paliko daug reikšmingų publikacijų, svariai prisidedančių ir prie šių dienų etnologijos problemų sprendimo.

Žilvytis Šaknys